

EWA POLAK

WPŁYW PANDEMII ZAPOCZĄTKOWANEJ W 2020 ROKU NA JAKOŚĆ ŻYCIA

Streszczenie: Głównym celem podjętych badań było uporządkowanie i uzupełnienie wiedzy na temat uwarunkowań, czynników, części składowych i mierników jakości życia i jej subiektywnej oceny oraz zdefiniowanie zmian, jakie w odniesieniu do jakości życia w aspekcie ekonomicznym, społecznym i społeczno – kulturowym wywołała pandemia. Jakość życia interpretować można jako obiektywnie wyliczony na podstawie danych statystycznych materialny i niematerialny poziom życia wraz z subiektywną oceną satysfakcji życiowej. Jest ona pojęciem szerszym niż poziom zamożności społeczeństwa i państwa oraz dobrobyt ekonomiczny.

Pandemia w miarę jej trwania i okresowych nasileń, wywołuje coraz bardziej odczuwalne konsekwencje w sferze ekonomicznej, politycznej, medycznej, demograficznej, społecznej i kulturowej. Głównym czynnikiem obniżającym jakość życia jest destabilizacja życia i utrata poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego, zdrowotnego, czy szerzej – egzystencjalnego.

Słowa kluczowe: pandemia Covid 19, ocena sytuacji życiowej, bezpieczeństwo ekonomiczne i zdrowotne.

JEL codes: A11, F5, F6, I38

1. WSTĘP

Celem głównym podjętych badań było uporządkowanie i uzupełnienie wiedzy na temat uwarunkowań, czynników, części składowych i mierników jakości życia i jej subiektywnej oceny oraz:

- zdefiniowanie zmian, jakie w aspekcie ekonomicznym, społecznym i społeczno – kulturowym wywołała pandemia;
- ustalenie i charakterystyka przejawów transformacji w zakresie jakości życia spowodowanych przez sytuację nadzwyczajną, jaką jest pandemia.

W pracy zastosowano następujące metody i techniki badawcze: analiza informacji pochodzących z mediów publicznych, raportów, wyników badań i danych statystycznych, metoda porównawcza, prognostyczna, i analizę związków przyczynowo – skutkowych. Zastosowanie znalazła również metoda polegająca na syntetyzowaniu rozproszonych informacji i obserwacji oraz formułowaniu na tej podstawie określonych wniosków na zasadach analizy logicznej dedukcji. Praca, ze względu na aktualność jej tematyki, oparta jest przede wszystkim na doniesieniach prasowych, internetowych i radiowo- telewizyjnych oraz obserwacji bezpośredniej z okresu kwiecień 2020 – styczeń 2021.

2. JAKOŚĆ ŻYCIA – WYJAŚNIENIA TERMINOLOGICZNE

Jakość życia interpretować można jako obiektywnie wyliczony na podstawie danych statystycznych materialny i niematerialny poziom życia wraz z subiektywną oceną satysfakcji życiowej. Jest ona pojęciem szerszym niż poziom zamożności społeczeństwa i państwa oraz dobrobyt ekonomiczny.

Jakość życia jest kategorią nieostrą, stopniowalną i wieloaspektową. Podejście do tego tematu uwarunkowane jest specjalizacją zawodową, przyjętą metodyką badań, doświadczeniami życiowymi, czynnikami kulturowymi i historycznymi. Charakteryzują ją warunki bytowe i sytuacja dochodowa, status społeczny, stan zaspokojenia potrzeb podstawowych i wyższych, materialnych i niematerialnych (np. w zakresie mieszkania, zdrowia, wykształcenia, rekreacji, zabezpieczeń społecznych), poczucie sensu życia, zadowolenia, satysfakcji życiowej i szczęścia, możliwość osiągania celów i realizacji zamierzeń, stopień mobilności społecznej, możliwości dokonywania wyborów życiowych oraz poczucie bezpieczeństwa, stabilności i przewidywalności życia. Na jakość życia wpływ może również mieć ocena stopnia zaspokojenia potrzeb dotyczących dobrego rządzenia, poczucia podmiotowości i wpływu na losy swoje i państwa, szacunku i uznania, dostępu do informacji, czystego środowiska naturalnego, równowagi pomiędzy pracą a czasem wolnym, poczucia przynależności, wspólnotowości i zaufania społecznego, możliwości artykulacji potrzeb i poglądów oraz istnienie drożnych kanałów mobilności.

Kryteria oceny jakości życia i dobrobytu społeczno - ekonomicznego mają charakter zarówno mierzalny, jak niemierzalny, obiektywny i subiektywny, dochodowy i majątkowy, uniwersalny i kulturowy, materialny i duchowy, względny i bezwzględny. Nie rozstrzygnięto czy na dobry byt i związaną z tym jakość życia ma w większym stopniu wpływ indywidualna sytuacja ekonomiczna jednostki, czy też otoczenie polityczne, społeczne, prawno – instytucjonalne, kulturowe, w jakim żyje; czy ważniejsze są uzyskiwane dochody, kariera zawodowa, czy relacje i więzi społeczne; jaki wpływ na jakość życia i jej ocenę mają wyznawane wartości i stosunek do religii; czy jest to przede wszystkim pojęcie ekonomiczne czy też ma

ono charakter interdyscyplinarny, a może medyczny, kulturowy lub filozoficzny. Niektóre aspekty jakości życia są w niewielkim stopniu powiązane z materialnymi warunkami życia i dotyczą stabilności i przewidywalności życia, bezpieczeństwa, w tym niezwykle istotnego bezpieczeństwa zdrowotnego, poczucia tożsamości, sensu życia, więzi społecznych, uznanych wartości, norm społecznych, zwyczajów.

Tab. 2. Elementy wysokiej jakości życia i kryteria jej oceny

Otoczenie gospodarcze	Otoczenie społeczno-polityczne	Relacje społeczne	Postawy i przekonania społeczne	Kondycja człowieka
Wysoki poziom rozwoju gospodarczego	Demokratyzacja życia	Stosunek do współpracy, solidarności i rywalizacji	Małe oczekiwania od życia	Dobre zdrowie i sprawność fizyczna
Nowoczesna struktura gospodarki	Swobody polityczne i społeczne	Poczucie przynależności	Posiadanie jednoznacznego systemu wartości wynikającego z religii lub akceptowanego systemu filozoficznego	Poczucie sprawczości
Sprawiedliwa polityka społeczna i gospodarcza	Istnienie społeczeństwa obywatelskiego	Warunki uznania i szacunku w środowisku	Możliwości rozwoju i samorealizacji	Dostatek ekonomiczny
Rozbudowany chłonny rynek pracy	Drożne kanały przepływu informacji i artykulacji potrzeb	Satysfakcjonujące życie rodzinne	Poczucie sensu i celowości w życiu	Zadowolenie z poszczególnych aspektów życia
Relatywnie małe zróżnicowanie dochodowe społeczeństwa	Drożne kanały mobilności i awansu społecznego	Więzi i zaufanie społeczne	Zdrowy styl życia. Aktywność fizyczna	Poczucie spełnienia i szczęścia
Dostępność cenowa dóbr i usług	Sprawczość społeczna	Poczucie akceptacji	Aktywność zawodowa i społeczna	Duchowa harmonia
Rozwinięty sektor edukacji, kultury, ochrony zdrowia	Stabilność i przewidywalność życia	Poczucie niezależność	Satysfakcjonujący status społeczny	Możliwość dokonywania wyborów
Rozbudowany system zabezpieczeń i świadczeń społecznych		Posiadanie przyjaciół i szerokiego grona znajomych	Stabilne poczucie tożsamości	Pozytywne nastawienie do życia, optymizm
Czyste środowisko naturalne		Tolerancja i otwartość	Równowaga pomiędzy czasem wolnym a czasem pracy	Poczucie bezpieczeństwa pracy
			Unikanie stresu	

Źródło: opracowanie własne.

Wymienione kryteria są jedynie hasłami, pod które włożyć można różne treści, np. poczucie bezpieczeństwa wynikać może z:

- indywidualnego poczucia bezpieczeństwa fizycznego (np. niska przestępczość, efektywna działalność policji, dobrze zabezpieczony dom),
- indywidualnego bezpieczeństwa ekonomicznego (zatrudnienie, dochody, oszczędności),
- braku zagrożeń katastrofami naturalnymi,
- bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego (wojsko, sojusze polityczne i militarne),
- rozbudowanego systemu opieki medycznej (dostępność cenowa, przestrzenna, czasowa do nowoczesnej diagnostyki i nowoczesnych metod leczenia),
- satysfakcjonujących relacji rodzinnych i kontaktów społecznych (np. sąsiedzkich, zawodowych, towarzyskich),
- akceptowanego społecznie systemu emerytalnego,
- rozbudowanego systemu świadczeń społecznych i opieki socjalnej.

3. PANDEMIA I JEJ KONSEKWENCJE

Istniejący porządek światowy, jego stabilność i przewidywalność i związane z tym przekonania oraz zasady zostały zachwiane na przełomie 2019 i 2020 roku w związku z wybuchem światowej epidemii *covid-19* i towarzyszącymi jej wiadomościami o potężnej zakaźności, dużej śmiertelności oraz nieznanymi i groźnymi skutkach choroby. Według oficjalnych danych, do końca maja 2021 r., na świecie zakażenie wirusem w *SARS-CoV-2* wykryto u ponad 172 mln osób (w USA – 34,2 mln, a w Europie – 42,5 mln osób), wyzdrowiało 154,5 mln chorych a zmarło ponad 3,6 mln osób. Dziennie na świecie przybywało nawet 400 - 500 tys. zakażonych. W kwietniu 2021 r. Polska, pod względem zachorowalności na *covid-19* znajdowała się na 15 miejscu, a pod względem śmiertelności na 1 mln mieszkańców z powodu tej choroby – na 5 miejscu na świecie (64 zgony na 1 mln mieszkańców, Czechy i Szwecja odpowiednio: – 115, w liczbach bezwzględnych pod względem śmiertelności, Polacy osiągnęli przejściowo w marcu i kwietniu 2021 r. nawet pierwsze miejsce na świecie¹.

Wraz z pojawieniem się pandemii wprowadzono nowe regulacje prawne dotyczące m. in.: dystansu przestrzennego w kontaktach międzyludzkich, zasłaniania ust i nosa, ograniczeń w zakresie podróżowania i swobodnego przemieszczania się, zasad higieny. W związku z nasilającymi się kolejnymi falami pandemii, coraz więcej państw zdecydowało się na całkowity, branżowy albo regionalny lockdown. Przewiduje się, że epidemia nasilać się będzie

¹ *Koronawirus na świecie* [AKTUALNA MAPA ZAKAŻEŃ], <https://forsal.pl/artykuly/1460364,koronawirus-na-swiecie-aktualna-mapa-zakazen.html>.

w różnych regionach świata okresowo i wielokrotnie, a część obostrzeń w złagodzonej formie utrzymana zostanie w dłuższym okresie czasu.

W efekcie pandemii zmiany uległy też niektóre społeczne zwyczaje:

- większa ostrożność i nieufność w kontaktach międzyludzkich;
- unikanie zamkniętych przestrzeni;
- obawy przed dużymi skupiskami ludzkimi;
- osłabienie solidarności społecznej;
- radykalizacja poglądów;
- nowe konflikty i podziały społeczne;
- większa podatność społeczeństwa na inwigilację i manipulację;
- rosnące przyzwolenie na eugeniczne zachowania;
- ograniczenie mobilności przestrzennej;
- dbałość o higienę, regularne mycie i dezynfekowanie rąk;
- większa dbałość o zdrowie i kondycję fizyczną;
- zwiększenie udziału zdalnej pracy i edukacji;
- rozwój e-handlu;
- rosnące znaczenie wirtualnej komunikacji;
- wirtualizacja poszczególnych dziedzin życia człowieka;
- podnoszenie kwalifikacji w zakresie obsługi komputera i komunikacji internetowej;
- ucieczka z centrów miast;
- docenienie lokalności, patriotyzm gospodarczy i kulturowy.

Ekonomia jest dziedziną, w której występują najbardziej odczuwalne i wymierne skutki pandemii – w wielu regionach świata nastąpiło zahamowanie wzrostu gospodarczego, wzrosło bezrobocie i obszary ubóstwa, przedsiębiorstwa bankrutowały, obniżeniu uległ poziom życia ludzi, wzrosły ceny oraz zadłużenie państw, terytorialnych jednostek subpaństwowych, przedsiębiorstw i ludności². Zrezygnowano z inwestycji w sektorze prywatnym, ograniczeniu uległ eksport i wymiana międzynarodowa, nastąpiła redukcja popytu wewnętrznego i konsumpcji, zmniejszyły się wpływy podatkowe państwa, miał miejsce spadek indeksów giełdowych, przedsiębiorstwa postanowiły zredukować koszty pracy, zmniejszając wynagrodzenia i zatrudnienie.

² We wrześniu 2020 r. zadłużenie wszystkich państw świata szacowano się na 78 bln USD. Polskie zadłużenie pod koniec 2020 r. wynosiło ponad 1,4 bln zł z czego 1,1 bln zł to zadłużenie Skarbu Państwa i, według wyliczeń Banku Rozrachunków Międzynarodowych, z każdą sekundą - za sprawą kredytowania antykryzysowego wsparcia oraz odsetek od wcześniej zaciągniętych zobowiązań – rosło o blisko 8472 zł. [Krajowy Rejestr, 2020] Według badania „Barometr Oszczędności” przeprowadzonego na zlecenie Krajowego Rejestru Długów Biura Informacji Gospodarczej w październiku 2020 r., blisko jedna czwarta (24%) respondentów deklarowała, że nie ma oszczędności, a 52% stwierdziła, że nie jest w stanie gromadzić oszczędności w okresie pandemii. W sierpniu 2020 r. prawie 3 mln Polaków miało zaległości w spłacie zobowiązań finansowych przekraczające 81 mld zł [Barometr Oszczędności, Niemal 25 proc. Polaków nie ma obecnie żadnych oszczędności – Dziennik.pl [20.01.2021].

Coraz większe problemy dotyczą podmioty gospodarcze i zatrudnionych w nich pracowników. Pandemia ma swoich beneficjentów, którzy pomnożyli swoje dochody, np. koncerny „Big Tech”³ i farmaceutyczne oraz swoje ofiary, np. szeroko rozumiany przemysł turystyczny i *eventowy*. Osłabiła ona kondycję ekonomiczną części pracowników, zwłaszcza tych zatrudnionych w branżach najbardziej dotkniętych przez pandemię, szczególnie osób o niższym poziomie wykształcenia i kwalifikacji. Wiele państw tak zmieniło przepisy prawa pracy, aby kosztem pracowników chronić interes pracodawców [Leibenluft 2020]. Według MFW w 2020 r. covid-19 wpędził w biedę ponad 90 mln ludzi. Pandemia przyczyniła się nie tylko do pogorszenia sytuacji najbiedniejszych osób i państw, ale spowodowała też w niektórych państwach gwałtowne kurczenie się klasy średniej. Zgodnie z wynikami badań madryckiego uniwersytetu, odsetek osób zaliczanych do klasy średniej w Hiszpanii obniżył się do poziomu 58% średniej liczby z lat dziewięćdziesiątych XX w [Hofman 2021]. Uważa się, że długotrwałe nasilenie pandemii może pogрузić gospodarkę światową, podmioty gospodarcze i ludzi w biedzie na wiele lat.

W pierwszym roku pandemii pogorszenie sytuacji gospodarczej w Polsce nie miało dramatycznego charakteru i nie dotyczyło wszystkich sektorów. Dzięki rozbudowanej polityce gospodarczej – zarówno propopytywowej jak i propodażowej, proprodukcyjnej jak i prospołecznej oraz dzięki szybkiej i adekwatnej reakcji polskiego rządu, mieszkańcy Polski w porównaniu z mieszkańcami większości państw świata, stosunkowo w niewielkim stopniu odczuli ekonomiczne skutki pandemii. Pewnym amortyzatorem w tej sytuacji były też świadczenia społeczne na czele z 500+. Polska gospodarka pokazała relatywną odporność, również dzięki jej niskiej ekspozycji na sektory dotknięte trudnościami i zróżnicowanej strukturze ekonomicznej.

Zgodnie z danymi pochodzącymi z Eurostatu, w 2020 r. najniższy poziom spadku PKB wystąpił na Litwie (-0,9%), która znalazła się przed Polską (-2,8%) i Łotwą (-2,9%). Co ciekawe, spadek PKB w wysokości 2,9% uzyskała też Szwecja, która, jako jeden z niewielu krajów, nie zdecydowała się na zamknięcie gospodarki. Biorąc pod uwagę wielkość państwa, Polska odnotowała najniższy spadek PKB w UE. Według obliczeń KE, spadek PKB w 2020 r. w całej UE

³ W okresie pandemii firmy tzw. *Big Tech* walczą o prymat i pełną kontrolę nad rynkiem. Wartość czterech największych spółek z sektora nowych technologii przekroczyła 5 bln USD (*Apple* – 2 bln USD, *Amazon* – 1,58 bln USD, *Alphabet* – 1,05 bln USD, *Facebook* – 775 mld USD). [Przybylski 2020] W czasie kryzysu w okresie 7.04 – 7.05.2020 r. Microsoft wypracował zysk w wysokości około 15 mld USD, a wartość jego akcji w ciągu tego miesiąca wzrosła o 12%. [ile-zarabia-microsoft https] Ekspert Institute for Policy Studies w swoim raporcie z listopada 2020 r. wyliczyli, że majątek 651 amerykańskich miliarderów wzrósł w okresie pandemii o ponad 1 bln USD. Stwierdzili, że gdyby dwóch potentatów technologicznych, miliarderów - E. Musk i B. Gates sprezentowali każdemu Amerykaninowi po 3 tys. USD, to i tak mieliby więcej niż przed pandemią. Np. ceny akcji Tesli E. Muska wzrosły w ciągu roku siedem razy. Natomiast najbogatszy człowiek w Azji Zhong Shanshana, właściciel firm farmaceutycznych produkujących testy i szczepionkę na covid-19, w 2020 r. zwiększył swój majątek z 7 do 78 mld USD. [Raport Institute for Policy Studies 2020].

wyniósł 6,3%, a w strefie euro – 6,8% (w Hiszpanii – 11%, w Grecji – 10%). W Polsce, pomimo trudnej sytuacji związanej z pandemią, nastąpił wzrost wynagrodzeń, oddano do użytku więcej mieszkań i wyraźnie poprawiło się saldo bilansu handlowego. W przypadku stopy bezrobocia w okresie czerwiec – listopad 2020 r. utrzymywała się ona na niezmiennym poziomie 6,1% (1026 tys. osób) [eurostat <https://>; Ministerstwo Finansów <https://>].

Pandemia wykreowała nowe sytuacje, problemy i zagrożenia oraz wyzwania i szanse społeczne i ekonomiczne:

1. Najważniejsze zagrożenia to m.in.: możliwość wzrostu bezrobocia; powiększenia obszarów biedy; polaryzacji dochodowej; bankructw firm; inflacji; spadku eksportu; redukcji prywatnych inwestycji; lawinowego zadłużenia państw, podmiotów gospodarczych i osób fizycznych; podziału na pracowników niezbędnych i zbędnych; podziału na pracowników *indoorowych* i *outdoorowych*; podziału na pracowników działających w wirtualnym i realnym świecie; podziału społeczeństwa na grupę zaszczepionych i niezaszczepionych; wzmocnienia presji konkurencyjności, zwiększenia się na rynku liczby „dużych graczy” i wzmocnienia ich pozycji; koncentracji bogactwa i władzy; rosnącej dominacji, również nad państwami, korporacji *big tech*; odgórznej kontroli społeczeństwa; ograniczenia praw obywatelskich, w tym pracowniczych; wzrostu niepewności i nieprzewidywalności, konfliktów i niepokojów społecznych; pogorszenia kondycji zdrowotnej ludzi; rosnącej akceptacji dla zachowań eugenicznych; osłabienia więzi społecznych; wzrostu nieufności w kontaktach społecznych, instrumentalnego wykorzystywanie pandemii w walce politycznej, rosnącej manipulacji, inwigilacji i kontroli społeczeństwa, osłabienia lub upadku demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, uzależnienia państw od dyktatu sił ponadpaństwowych i zewnętrznych okoliczności, wykluczenia z rynku pracy pracowników pozbawionych umiejętności cyfrowych.
2. Najważniejsze szanse i wyzwania to m.in.: rozwój naukowo – techniczny, rozwój gospodarki wirtualnej, dywersyfikacja przestrzenna inwestycji, presja na modernizację oraz wprowadzanie nowych technologii i innowacji, cyfrowa transformacja, automatyzacja i robotyzacja pracy, większe możliwości fuzji i przejęć, okazje do uzyskania nadzwyczajnych dochodów, praca zdalna części pracy i oszczędności kosztów z tym związane, zmiana funkcjonowania firm z trybu stacjonarnego na hybrydowy, nowe zachowania i oczekiwania klientów, uelastycznienie rynku pracy.
3. Nowe sytuacje to np. rozbudowa interwencjonizmu państwowego, polityka protekcyjnistyczna, zerwanie albo rewizja dotychczasowych łańcuchów dostaw, wprowadzenie pracy zdalnej, technicyzacja świata, mniejsza skłonność do ryzyka, zmiany w zakresie struktury demograficznej; mniejsze wydatki konsumpcyjne i inwestycyjne, dezintegracja społeczna, zasadnicze zmiany społeczno – kulturowe, nowe przepisy prawa dotyczące: uprawnień

państwa, okresowych *lockdownów*, zachowania przestrzennych dystansów, bardziej restrykcyjnych zasad higieny, tworzenia dużych skupisk ludzkich, przestrzennej mobilności i w konsekwencji zmiany w zakresie kultury organizacyjnej. Może się nasilić zjawisko *reshoringu* - powrotu produkcji do kraju macierzystego.

W warunkach pandemii, ludzie zmuszeni są nabywać nowe umiejętności związane z nowoczesnymi sposobami komunikacji i zdalnym wykonywaniem pracy. Coraz więcej użytkowników zyskuje *Skype*, *Zoom*, *Facebook*, *WhatsApp*, *Messenger*, *Teams*, *Netflix*, *HBO*. Z powodzeniem rozwija się *e-commerce*, e-sąd, e-edukacja, e-kultura, e-turystyka, e-sport⁴, e-medycyna, wideokonferencje, webinaria, płatności bezgotówkowe, uroczystości religijne dostępne w internecie.

Wzrosło znaczenie pracy zdalnej, e-learningu i kontaktów zawodowych on-line. Niektóre firmy i część pracowników deklaruje zainteresowanie taką formą aktywności zawodowej i edukacyjnej po zakończeniu pandemii. Pandemia może znacznie przyspieszyć automatyzację i robotyzację pracy. Według raportu firmy doradczej McKinsey & Company, w latach 2020 – 2030 maszyny przejmą jedną czwartą czynności wykonywanych przez ludzi, co spowoduje w Europie likwidację 51mln etatów [Przybylski, Roboty 2020]. Na ulicach co najmniej kilkunastu miast świata można już spotkać roboty dostawcze i inspekcyjne. Roboty używają m.in. branże: motoryzacyjna, medyczna, elektroniczna, meblarska, magazynowa. Według Barometru robotyzacji małych i średnich przedsiębiorstw, 1/3 polskich MŚP planuje w ciągu trzech lat dokonać robotyzacji produkcji. Robotyzacji pracy sprzyjają przepisy obowiązujące w Polsce, m.in. ulga na robotyzację w okresie lat 2021-2025⁵.

Koronawirus, przyczynił się do postępu technicznego i jednocześnie do ograniczenia swobód obywatelskich. Mówi się o cyfrowym autorytaryzmie. Pandemia wymusiła konieczność, według jednych albo była pretekstem według drugich, do zwiększenia kontroli społecznej. *Facebook*, *Google* posiadają różnorodne informacje o użytkownikach. Na podstawie śladu elektronicznego można odtworzyć każdą godzinę życia człowieka. Skanery pomiaru temperatury, kamery termowizyjne, aplikacje w smartphonie informują o statusie zdrowotnym osób. Urządzenia techniczne mogą monitorować stan organizmu – temperaturę, puls, ciśnienie, zawartość tlenu we krwi, oddech, sposób chodzenia, zakupy, upodobania, sposób spędzania czasu, mówienia i poruszania się⁶.

⁴ Np. wyścigi Formuły 1 z prawdziwymi kierowcami w wirtualnych samochodach na wirtualnych torach wyścigowych.

⁵ Szacuje się, że w ciągu 10 lat roboty na świecie odbiorą pracę nawet 800 mln osób [Praca 4.0 2020]. Z kolei według raportu PWC „Will robots really steal our jobs?” do połowy lat 30-tych automatyzacji ulegnie 44% miejsc pracy. B. Gates opatentował chatbota, który ma imitować zmarłych ludzi i replikować zachowanie wybranej osoby.

⁶ Jak daleko może sięgnąć inwigilacja, pokazuje najnowszy wynalazek uczonych z renomowanej uczelni: **SMART TOILET**. Zespół naukowców wywodzących się głównie z Uniwersytetu Stanforda opracował moduł inteligentnej toalety typu *PROOF-OF-CONCEPT*. Został on zaprojektowany

Pandemia ujawniła słabości przedsiębiorstw, branż, państw i ich instytucji oraz wewnętrznych systemów (zwłaszcza systemów opieki zdrowotnej), a także słabości strukturalne i organizacyjne instytucji i organizacji międzynarodowych. Udowodniła też słabość więzi europejskich i niezdolność do wspólnego działania.

Chiny zaczęły propagować na świecie swój etatystyczny, protekcyjnistyczny i autorytarny model gospodarczy jako najlepiej nadający się do walki z epidemiologiczno – gospodarczymi kryzysami, co może mieć w długim okresie niekorzystny wpływ na jakość życia. Do świadomości państw coraz bardziej dociera stanowisko, że współpraca międzynarodowa powinna być limitowana **narodowymi filarami bezpieczeństwa**: własnym systemem finansowym, własną produkcją żywności i leków, bezpieczną siecią transportową i komunikacyjną, bezpieczeństwem energetycznym, niezależnością w zakresie kultury i jej nośników, budową nowoczesnych, elastycznych firm.

Tak więc paradoksalnie kryzys pandemiczny i gospodarczy może się przyczynić w długim okresie czasu do **reindustrializacji państw, modernizacji gospodarek, rozbudowy polityki społecznej, podniesienia poziomu życia ludzi i pobudzenia popytu wewnętrznego**.

Kryzys ekonomiczno – pandemiczny może zaostriżyć walką konkurencyjną, zarówno pomiędzy państwami jak i wewnątrz państw. Ten, kto jest silniejszy i ma większe umiejętności, może uzyskać większą pomoc państwa i większe granty z UE, większy dostęp do szczepionek i leków antycovidowych, zatrudniając kompetentnych prawników może wywalczyć od państwa potężne odszkodowania. Pandemia, której towarzyszy szerokie wsparcie ekonomiczne państwa, jest okazją, do ukrycia własnych dochodów, do wzbogacenia się.⁷ Ma ona swoich beneficjentów i ofiary. Często władze państwowe decydują się na wsparcie dla przedsiębiorstw kosztem praw i dochodów pracowniczych. Tak więc jedną z konsekwencji kryzysu wywołanego pandemią może być **polaryzacja dochodowa społeczeństwa i ograniczenie praw pracowniczych**.

do monitorowania zdrowia użytkownika na podstawie moczu i stolca. System montuje się w konwencjonalnej toalecie. Kamera oraz czujniki wykorzystywane są do badania kału użytkownika na podstawie skali Bristol. Jednocześnie czujnik ciśnienia wbudowany w sedes monitoruje czas wypróżnienia. Czujniki i kamera mają pozwolić ujawnić takie stany, jak: przewlekłe zaparcia, drażliwy układ jelit, a nawet raka jelita grubego. Podczas oddawania moczu czujniki i kamera mierzą prędkość, przepływ i czas trwania tej czynności, a paski testowe automatycznie są podawane do strumienia w celu analizy moczu, co pozwala ustalić różne poziomy substancji chemicznych. Dane zostają zintegrowane i wysyłane do tzw. chmury. Poszczególni użytkownicy są identyfikowani za pomocą skanera linii papilarnych wbudowanego w spłuczkę, a także przez **ANAL PRINT**. Kamera w module toalety obrazuje dolną część ciała użytkownika, umożliwiając za pomocą algorytmu powiązanie obrazu tejże części z określoną osobą, która będzie korzystała z tego typu urządzenia w innym miejscu: foreignaffairs.com. [realclearscience.com, med.stanford.edu].

⁷ Np. miliarder R. Branson zwrócił się do brytyjskiego rządu o pomoc w wysokości 500 mln funtów na ratowanie jego biznesu. R. Branson ma majątek w wysokości 4,7 mld funtów i nie płaci podatków w Wielkiej Brytanii. Wcześniej, jego firma Virgin zmusiła sądownie brytyjską publiczną służbę zdrowia do wypłacenia wielomilionowego odszkodowania. Rząd brytyjski odmówił pomocy Bransonowi.

W konsekwencji procesów towarzyszących pandemii, nastąpiła radykalizacja postaw i poglądów jako z jednej strony reakcja na lęk i niepewność jutra, a z drugiej – w konsekwencji celowego oddziaływania na emocje i nastroje społeczne oraz dążenia do dezintegracji i atomizacji społeczeństwa. Różne grupy interesu zaczęły starać o zagospodarowanie albo eskalację społecznego niezadowolenia. Po początkowo deklarowanej trosce o słabsze grupy społeczne, do głosu doszła ekonomia i jej interesy. Wzmocnieniu uległo też niebezpieczeństwo **ucieczki w wirtualny świat, wycofania społecznego i narastania aspołecznych postaw. Przymusowa izolacja rozluźniła kontakty międzyludzkie i stała się przyczyną problemów psychicznych. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w maju 2020 r.**, dla blisko 40% Polaków była ona zdecydowanie złym doświadczeniem. Aż 67 procent społeczeństwa, uważa, że będzie musiało nauczyć się żyć w warunkach obecności koronawirusa. [NEUROHM 2020].

Rosnąca liczba chorych i umierających, ciągłe poczucie zagrożenia życia i materialnego bytu swojego i bliskich, dyskomfort z powodu izolacji i choroby psychiczne z tym związane to, obok zubożenia części społeczeństwa, czynnik, który ma i będzie miał najpoważniejszy wpływ na obniżenie jakości życia [Jest coraz więcej poważnych... 2020].

Pandemia i związana z nią izolacja i kwarantanna, przyczyniła się też do wzrostu liczby konfliktów i przemocy w rodzinie. We Włoszech w 2020 r. liczba wniosków o formalną separację małżeńską wzrosła aż o 60% [pandemia-koronawirusa-rozbija [https](https://www.ipsos.com/pl/pandemia-koronawirusa-rozbija)]. Jednocześnie 81 proc. Polaków w czasie pandemii zadeklarowało, a 67 proc. z głębokim przekonaniem, że to rodzina jest dla nich opoką w tym trudnym czasie [NEUROHM 2020].

Pod koniec 2020 r. pojawiła się nadzieja, ale też i lęki, i dezorientacja w związku z zapowiedzią powszechnych szczepień przeciw SARS-CoV-2. Szczepienia mogą zlikwidować zagrożenie zakażeniem i przywrócić dawne życie. Jednocześnie przyspieszone z powodów ekonomicznych i medycznych procedury wprowadzania szczepionek rodzą obawy doświadczenia ich niepożądanych skutków. Społeczeństwo podzieliło się na zwolenników i przeciwników szczepień. Atmosferę „podgrzewały” jeszcze informacje o przewidywanych przywilejach dla osób zaszczepionych i o restrykcjach wobec tych, którzy nie będą chcieli skorzystać ze szczepionki (noszenie maseczki, brak możliwości wyjazdu, pobytu w hotelu, szpitalu lub sanatorium, trudności w znalezieniu pracy itp.). W 2021 r. okazało się, że nowy podział społeczny na zaszczepionych i niezaszczepionych może wynikać nie tylko z nastawienia do szczepień poszczególnych osób, ale przede wszystkim z dostępności szczepionki. Dostęp do szczepionek, zwłaszcza tych nowocześniejszych i prawdopodobnie bardziej skutecznych, stał się przywilejem, pomimo Narodowego Programu Szczepień. Sytuację komplikował dodatkowo fakt niewywiązywania się z przyjętych zobowiązań przez firmy farmaceutyczne i coraz trudniejszy dostęp do informacji o szczepionkach. Jeżeli taka sytuacja zaistnieje, to będzie można mówić o **nowym podziale społecznym na ludzi zaszczepionych -**

uprzywilejowanych i tych mniej legalnych – niezaszczepionych ludzi drugiego sortu. Podziały te mogą dotyczyć również skali globalnej w sytuacji, kiedy kraje III i IV świata nie uzyskają dostępu do szczepionek albo nie będzie ich na nie stać. Szacuje się, że do końca stycznia 2021 r. ponad 80% szczepionek trafiło do kilkunastu procent ludności państw wysoko rozwiniętych. Globalna czy regionalna solidarność znowu okazała się hasłem nie mającym żadnego potwierdzenia w rzeczywistości. Szczepienia stały się narzędziem dyplomacji i środkiem wywierania nacisku. Szczepionkową dyplomację stosują w Afryce Chiny i Rosja oraz Izrael w wybranych przez siebie krajach. Ten krótkowzroczny egoizm pogłębić może istniejące podziały i spowodować, że pandemia nie opuści świata przez długi czas⁸.

Jednak pandemia, szczególnie od października 2020 r., zaczęła odciskać coraz silniejszy ślad na życiu rosnącej liczby ludzi. Tragiczne jej skutki odczuły przede wszystkim starsze osoby, zwłaszcza te odseparowane w domach opieki społecznej oraz najbardziej i najmniej wykształcona część społeczności światowej. Covid-19, z powodu licznych długotrwałych i nieprzewidywalnych skutków może w odczuwalny sposób **pogorszyć stan zdrowia** i w konsekwencji – komfort życia ludzi. Sygnalizują to lekarze specjaliści m.in. z zakresu pulmonologii, kardiologii, neurologii, ginekologii, którzy przyjmują coraz większą liczbę pacjentów odczuwających poważne skutki zdrowotne zakażenia koronawirusem, pomimo pokonania choroby albo jej bezobjawowego przejścia. Coraz częściej też pacjenci umierają po opuszczeniu szpitala i rzekomym wyzdrowieniu. W październiku 2020 r. w wywiadzie telewizyjnym profesor pulmonologii oszacował skalę przypadków komplikacji zdrowotnych po zakażeniu na 30 – 40% przyjmowanych pacjentów⁹.

Pogorszenie jakości życia wynika również z utrudnionego dostępu do placówek opieki zdrowotnych, lekarzy specjalistów i diagnostyki medycznej. Osoby cierpiące z powodu różnych dolegliwości nie potrafią pokonać powstałych w czasie pandemii barier w dostępie do systemu opieki zdrowotnej albo obawiają się korzystać z jej usług. W konsekwencji w większości państw świata wzrasta śmiertelność i skróceniu ulega średni czas życia człowieka¹⁰.

Poszczególne kraje i regiony w odmienny sposób przechodzą pandemię,

⁸ Według Amnesty International, ponad 80 proc. dostaw szczepionek Pfizera-BioNTechu i Moderny planowanych na 2021 r. zostało już sprzedanych do bogatych krajów. Te zakontraktowały już wystarczającą liczbę dawek, aby do końca roku zaszczepić całą swoją populację prawie trzykrotnie. Tymczasem biedniejsze nie będą w stanie zaszczepić nawet lekarzy czy osób z grup ryzyka. Blisko 70 krajów o niższych i średnich dochodach w tym roku zaszczepi tylko 1 na 10 swoich obywateli.

⁹ Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego. Raport (2020), Sytuacja Zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Warszawa.

¹⁰ W listopadzie 2020 r. w Polsce zmarło 60 tys. osób, tj. o ponad 29 tys. więcej niż w analogicznym okresie 2019 r. Najbardziej krytyczny był 45 tydzień 2020 r. (tj. 2-8.11), w którym zmarło 16 tys. osób (ponad dwa razy więcej niż 45 tygodniu 2019 r. - 7,6 tys.). W całym 2020 r. zmarło 480 tys. osób (12,4 osób/1 tys. mieszkańców), z czego 28,5 tys. z powodu lub przy udziale covid-19 – o ponad 70 tys. zmarłych więcej niż w 2019 r. i najwięcej w całej powojennej historii Polski [Rejestr Stanu Cywilnego].

władze państwowe różnie reagują na to zagrożenie, systemy opieki zdrowotnej w każdym państwie mają zróżnicowane możliwości i wydolność, a państwa podejmują indywidualne działania na zagrożenie kryzysem gospodarczym. We wrześniu 2020 r. rozpoczęła się druga a w lutym 2021 r. – trzecia fala lub nasilenie pandemii. Jej rozmiary i końcowe efekty są trudne do przewidzenia. Po roku od ogłoszenia pandemii nie ustalono podstawowych faktów dotyczących zakaźności, sposobów rozprzestrzeniania się wirusa, sposobów walki z nim i konsekwencji jakie wywołuje. Po pierwszej reakcji na zagrożenie większości państw – lockdown, zamknięcie granic, zamrożenie gospodarki, ograniczenie aktywności społecznej, u ludzi pojawiły się: **zniecierpliwienie i znużenie** istniejącą sytuacją, sprzeciw wobec polityki państwa, **podejrzliwość** odnośnie rzeczywistej istoty pandemii i obawy przed jej ekonomicznymi skutkami. Duży wpływ na zmianę nastrojów miał lobbing ze strony zarówno tych potężnych i tych małych podmiotów gospodarczych przeciwko restrykcjom gospodarczym.

Zagrożenie spowszedniało i uległo banalizacji. Przedmiotem żartów stało się chodzenie w maseczkach, nakazy odnośnie dystansu społecznego i podniesienia poziomu higieny. Pojawiły się **zachowania roszczeniowe i poszukiwanie winnego** kłopotów poszczególnych ludzi, np. utraty pracy, mniejszych dochodów, bankructwa firmy, utrudnionego dostępu do placówek leczniczych, kłopotów związanych ze zdalną edukacją. Coraz bardziej kontestowano decyzje rządów, a w niektórych krajach wykorzystano to do otwartej walki politycznej. Ekonomiczny interes wygrał z lękiem przed chorobą oraz z solidarnością społeczną. Wobec chaosu informacyjnego i organizacyjnego, nasileniu uległa postawa: **ratuj się kto może**, co groziło totalnym konfliktem społecznym wszystkich przeciw wszystkim. W takiej atmosferze nastąpiło drugie, a potem trzecie silne uderzenie choroby. Rodzi się podejrzenie, że władze państw w większości mogą nie odważyć się ponownie poświęcić gospodarki w imię stłumienia epidemii, co skutkować może naprzemiennym pojawianiem się dużych ognisk choroby w różnych miejscach na świecie. Na przełomie września i października 2020 r. coraz częściej podawane były informacje o przeciążeniu systemu ochrony zdrowia, o braku lekarzy, pielęgniarek i sprzętu, o wyłączeniu ze świadczenia usług medycznych kolejnych placówek medycznych z powodu zakażeń koronawirusem, o nieprzyjęciu kolejnego chorego do szpitala, o braku miejsc w przyszpitalnych chłodniach i na cmentarzach. Wiadomości takie źle oddziaływały na psychikę i kondycję zdrowotną ludzi. Zastosowane przez większość państw pólśrodki mogły tylko w niewielkim stopniu przeciwdziałać temu i jednocześnie na chwilę uspokoić opinię publiczną. Część ludzi stara się przyzwyczaić do istnienia choroby, ofiar śmiertelnych, barier w dostępie do diagnostyki i leczenia medycznego i przyjąć **indywidualną strategię radzenia sobie z tym problemem**. Zróżnicowane stanowiska i poglądy dotyczą też szczepień, zwłaszcza w sytuacji, kiedy do końca nie znane są ich pozytywne i negatywne skutki, w tym ich skuteczność.

Wybitny hiszpański ekonomista, L. Huete - wykładowca w IESE Business School, a także w Harvard Business School w umieszczonej na swoim koncie na Twitterze w maju 2020 r. grafice dotyczącej skuteczności walki z kryzysem poszczególnych państw świata w pierwszej jego fazie wyróżnił Polskę, stwierdzając, że polskiemu rządowi udało się pogodzić zarówno skuteczną walkę o ludzi, jak i o ochronę krajowej gospodarki¹¹. Huete, ekspert w dziedzinie ekonomii i zarządzania międzynarodowego, zamieścił na wykresie kilkanaście państw świata, wskazując, że wraz z rozszerzaniem się choroby ich władze stanęły przed dylematem czy ratować ludzi, czy raczej skoncentrować się na ochronie gospodarki.

Kolejny raz okazało się, że zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych, potrzebna jest interwencja państwa i finansowe wsparcie dla podmiotów gospodarczych i pracowników. Porównując kondycję gospodarczą poszczególnych gospodarek, widać jak dużo zależy od właściwych decyzji władz państwowych i szybkości ich podjęcia. Zasadność i efektywność podejmowanych działań znajduje też odzwierciedlenie w zmianie liczby zgonów na 1 mln mieszkańców (porównanie: koniec kwietnia/koniec września 2020 r), w Belgii – 804/867, Hiszpania – 574/689, Polska – 27/77, Grecja – 16/40. Uwagę zwraca skokowy wzrost śmiertelności z powodu covid-19 w Polsce¹².

W państwach, w których państwo i różne publiczne instytucje wzięły odpowiedzialność za społeczeństwo w czasie pandemii, np. w Polsce w pierwszym etapie pandemii, ludzie czuli, że ktoś panuje nad sytuacją i o nich dba, np. o ich bezpieczeństwo i zdrowie, o zdalną edukację ich dzieci, o szczęśliwy powrót z zagranicy członków ich rodzin, o miejsca pracy zatrudnionych, o zrekompensowanie utraconych dochodów, o zaopatrzenie sklepów, o bezpieczeństwo i porządek, zwłaszcza o bezpieczeństwo i zaspokojenie podstawowych potrzeb ludzi starszych i chorych, o zaspokojenie kulturalnych potrzeb – filmy, spektakle teatralne, koncerty, programy rozrywkowe, wydarzenia sportowe, zajęcia rekreacyjne i edukacyjne w telewizji i radiu. Zmniejszało to stres związany z nadzwyczajną sytuacją i niekiedy wywoływało wręcz postawy roszczeniowe. Państwo polskie potraktowało pandemię, przynajmniej w pierwszej jej fazie i w okresie przed wyborami prezydenckimi, jako wyzwanie i pretekst do przeprowadzenia prorozwojowych i prospołecznych reform.

¹¹ <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/500411-polska-w-czolowce-panstw-walczacych-z-covid-19-i-kryzysem> 915.05.20200.

¹² Narodowy Test Zdrowia (2020), <https://www.medonet.pl/narodowy-test-zdrowia-polakow,kategoria.html>.

Tab. 3. Pozytywne i negatywne konsekwencje koronakryzysu i jego wpływ na jakość życia

Dziedzina życia	Zjawiska pozytywne	Zjawiska negatywne
Sfera gospodarcza	Impuls do modernizacji gospodarek i wprowadzania innowacji, reindustrializacja, reshoring, protekcjonizm gospodarczy, interwencjonizm ekonomiczny, rozwój inwestycji publicznych, impuls do rozbudowy polityki społecznej, fuzje i przejęcia firm, patriotyzm gospodarczy i konsumpcyjny, deglobalizacja, rozwój pracy zdalnej, mniejsze zainteresowanie inwestowaniem w „szklane domy” - biurowce, aqua parki, centra handlowe, dofinansowanie służby zdrowia.	Bezrobocie, bankructwa przedsiębiorstw polaryzacja dochodowa, utrata dochodów, inflacja, deglobalizacja, prekaryzacja, mniejsze wpływy podatkowe, wzrost wartości deficytu budżetowego i długu publicznego, zadłużenie przedsiębiorstw i społeczeństwa, wzmocnienie wielkich korporacji ponadnarodowych, koncentracja regionalnej i globalnej władzy ekonomicznej, niewypłacalność, niebezpieczeństwo utraty mieszkania, utrudniony dostęp do świadczeń zdrowotnych, edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych.
Sfera kulturowo - cywilizacyjna	Cyfryzacja, automatyzacja, robotyzacja, rozwój komunikacji internetowej, wzrost kompetencji technicznych, zwolnienie tempa życia, docenienie uroków stabilnego życia i braku pośpiechu, rosnąca rola lokalności, wzrost znaczenia profesjonalnej wiedzy i zawodów z nią związanych, patriotyzm turystyczny, unikanie tłumów, powrót do natury, zmiana zachowań i zwyczajów.	Oslabienie wiary w możliwości nauki, nieumiejętność selekcji i oceny informacji wobec szumu informacyjnego, dezinformacja i kreowanie konfliktów jako sposób zarządzania emocjami, osłabienie i zmiana religijności, obniżenie poziomu edukacji, obawa przed centrami miast i masowymi imprezami, unikanie bezpośrednich kontaktów międzyludzkich, obniżenie poziomu zaufania, izolowanie się i związana z tym zmiana zachowań i zwyczajów, technicyzacja życia.
Sfera polityczna	Wzrost zaufania do państwa, weryfikacja kompetencji polityków, ujawnienie słabych punktów systemów politycznych i niekompetencji decydentów.	Nasilenie walki politycznej, polaryzacja stanowisk, konflikty polityczne, ekonomiczne, społeczne i kulturowe; poszukiwanie „kozła ofiarnego”, koncentracja władzy w państwie i strukturach międzynarodowych, rosnące możliwości inwigilacji i manipulacji, elektroniczny nadzór nad społeczeństwem, spadek zaufania do polityków, roszczeniowe postawy społeczeństwa, osłabienie demokracji i zagrożenie autorytaryzmem.
Zdrowie	Większa dbałość o zdrowie i zdrowy styl życia, mniejsza zachorowalność na choroby „brudnych rąk”, ujawnienie słabości systemu opieki zdrowotnej, dofinansowanie placówek medycznych, wzrost nakładów na badania naukowe w dziedzinie medycyny.	Obawy o zdrowie, o możliwość zakażenia, pogorszenie stanu zdrowia fizycznego i psychicznego społeczeństwa, wzrost śmiertelności zwłaszcza wśród ludzi starszych i schorowanych, utrudniony i nierówny dostęp do świadczeń medycznych, społeczna zgoda albo obojętność wobec selekcji ludzi chorych, pandemia jako furta do eutanazji.
Sfera społeczna	Deglobalizacja, rozwój lokalności, większa troska o środowisko naturalne, docenienie wypoczynku na „łonie natury”, wzmocnienie więzi rodzinnych, wzrost dbałości o czystość, zdrowszy styl życia,	Rozluźnienie więzi społecznych, nieufność, radykalizacja nastrojów, wzrost przemocy w rodzinie, wzrost liczby rozwodów, konflikty społeczne, wzrost agresji w stosunkach społecznych, poszukiwanie „kozła ofiarnego”, roszczeniowość, większe możliwości manipulacji i kontroli społeczeństwa.
Subiektywna ocena i subiektywne odczucia	Sytuacja sprzyjająca pogłębionej refleksji nad sensem życia, rezygnacja z rutyny, konieczność poszukiwania nowych rozwiązań, sceptyczny stosunek do domów opieki społecznej, docenienie piękna przyrody i uroków życia rodzinnego.	lęki, poczucie utraty kontroli nad życiem, niezrozumienie nowej sytuacji, poczucie braku bezpieczeństwa, niestabilności, nieprzewidywalności i bezradności, dezorientacja, poczucie osamotnienia, izolacji, separacji, frustracja, depresja

Podkreślenia w tabeli to, według autorki, zjawiska, które będą miały charakter krótkotrwały.
Źródło: Opracowanie własne.

Odnosząc się do tabeli 3, stwierdzić można, że głównym czynnikiem obniżającym jakość życia w czasie trwania pandemii jest utrata poczucia bezpieczeństwa ekonomicznego, zdrowotnego, czy szerzej – egzystencjalnego. Pandemia stała się testem sprawdzającym kondycję poszczególnych państw oraz systemów i instytucji wchodzących w ich skład. Konsekwencje, jakie wywołała zależy od kraju, którego dotyczy oraz dziedziny życia i okresu czasu, który poddany jest analizie. W krajach, gdzie sprawy gospodarcze i zdrowotne pozostawiono niewidzialnej ręce rynku”, pozytywów prezentowanej sytuacji jest niewiele¹³. Na koronakryzysie najbardziej tracą państwa III i IV Świata, w których nie podjęto skutecznych działań przeciwdziałających skutkom pandemii oraz najbiedniejsze i najsłabsze grupy społecznej najbardziej narażone na zdrowotne i ekonomiczne skutki pandemii. Tych państw i grup społecznych dotyczy perspektywa gwałtownego pogorszenia jakości życia. Uderzenie pandemii w gospodarkę wschodzące prawdopodobnie będzie dłuższe i bardziej trwałe. Pandemia prawdopodobnie pogłębi i utrwali przepaść między bogatymi i biednymi krajami. Z kolei można podejrzewać, że część państw zamożnych i średniozamożnych, które szybko i adekwatnie do sytuacji zareagowały na problem zdrowotne i ekonomiczne, mają szansę w krótkim czasie uporać się z konsekwencjami koronakryzysu. W ich przypadku można uznać koronawirus za pewne wyzwanie i impuls do innowacji. Według *Rankingu odporności państw na covid-19* amerykańskiej agencji prasowej *Bloomberga*, generalnie z pandemią radzą sobie lepiej państwa Dalekiego Wschodu o autorytarnych rządach z posłusznym władzy społeczeństwem oraz państwa skandynawskie z rozbudowanym interwencjonizmem państwowym i ze zdyscyplinowanym, ufającym władzy społeczeństwem oraz kulturowo uwarunkowanym dystansowaniem się od innych ludzi¹⁴.

Tak więc polityka protekcyjnistyczna i interwencjonizm państwowy zarówno w sferze produkcyjnej jak i społecznej daje przewagę regulowanej gospodarce rynkowej nad gospodarką liberalną. Należy jednak również pamiętać, że działania osłonowe, antykryzysowe i prorozwojowe w warunkach pandemii finansowane są z potężnych kredytów, które przez dziesiątki lat trzeba będzie spłacać kosztem ograniczania wydatków na rozwój i cele społeczne oraz kosztem rezygnacji z części suwerenności. Zaciągnięte zobowiązania finansowe to odłożenie i rozciągnięcie w czasie problemów z 2020 r.

¹³ W Szwecji w czasie pandemii nie było nakazów i zakazów, ale rekomendacje; nie było lockdownu ani obowiązku noszenia masek. Dzieci przez cały czas chodziły do szkoły. Odmienne od większości rozwiniętych państw strategia zaowocowała najpierw większą zachorowalnością i śmiertelnością.

¹⁴ Bloomberg ranks New Zealand top in fight against Covid-19 - but how did Ireland fare?, „The Irish Times”, <https://www.irishtimes.com/news/world/bloomberg-ranks-new-zealand-top-in-fight-against-covid-19-but-how-did-ireland-fare-1.4417982> [24.11.2020].

BIBLIOGRAFIA

- *Barometr Oszczędności*, Niemal 25 proc. Polaków nie ma obecnie żadnych oszczędności - Dziennik.pl, <https://gospodarka.dziennik.pl/finanse/artykuly/8073207,polacy-oszczednosci-badanie-barometr-oszczedzania.html> [20.01.2021].
- *Bloomberg ranks New Zealand top in fight against Covid-19 - but how did Ireland fare?*, „The Irish Times”, <https://www.irishtimes.com/news/world/bloomberg-ranks-new-zealand-top-in-fight-against-covid-19-but-how-did-ireland-fare-1.4417982> [24.11.2020].
- *Eurostat*, [http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/-/index.php/File:Causes_of_death_%E2%80%94_standardised_death_rate,_2012_\(per_100_000_inhabitants\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/-/index.php/File:Causes_of_death_%E2%80%94_standardised_death_rate,_2012_(per_100_000_inhabitants)_YB15.png).
- *Goldman Sachs* (2020), Global Macro Research, Raport „Top of Mind - 2020’S BLACK SWAN: CORONAVIRUS”.
- Hofman P. (2021), *Ratujemy klasę średnią*, „Do Rzeczy”, nr 5 (410).
- *Raport kwartalny Microsoft*, <https://blog.home.pl/2019/10/ile-zarabia-microsoft-raport-kwartalny-2020/>
- <https://wpolityce.pl/spoleczenstwo/500411-polska-w-czolowce-panstw-walczaczych-z-covid-19-i-kryzysem> 915.05.20200
- *Jest coraz więcej poważnych powikłań* (2020), wywiad z dr A. Murawską-Baptistą, „DoRzeczy”, nr 42(395).
- *Koronawirus na świecie* [AKTUALNA MAPA ZAKAŻEŃ], <https://forsal.pl/artykuly/1460364,koronawirus-na-swiecie-aktualna-mapa-zakazen.html>
- *Krajowy Rejestr Długów* (2020), Koronabilans MSP, lipiec.
- Leibenluft J. (2020), *The Pandemic Hurts Countries That Don't Value Workers*, “Foreign Affairs”. August 19.
- *Ministerstwo Finansów*, Departament Budżetu Państwa, <https://www.gov.pl/web/finanse/szacunek-2020>
- *Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego. Raport* (2020), , [w:] Wojtyniak B., Goryński P. (red.), *Sytuacja Zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, Warszawa.
- *Narodowy Test Zdrowia* (2020), <https://www.medonet.pl/narodowy-test-zdrowia-polakow,kategoria.html>
- *NEUROHM i Brad Consulting* (2020), Raport z badań „Zachowania Polaków w czasie pandemii”, na zlecenie Onetu w maju 2020 r.
- Przybylski J. (2020), *Roboty zyskują na pandemii*, „Do Rzeczy”, nr 30 (383).
- Przybylski J. (2020), *Rządy Big Tech*, „Do Rzeczy”, nr 39 (392).
- PWC (2020), Raport „Will robots really steal our jobs?”.
- realclearscience.com, med.stanford.edu
- *Rejestr Stanu Cywilnego*, <https://www.bing.com/>

THE IMPACT OF THE PANDEMIC THAT STARTED IN 2020 ON THE QUALITY OF LIFE

Summary: The article refers to life quality, satisfaction with life, its determinants, methods of measuring and its dependence on emergency situation, which is a pandemic covid-19. Life quality is an abstract term, characterised by hundreds of factors. There is no clear-cut definition and measure of prosperity and economic well-being. It depends on individual attitude and vigour as well as political, economic and cultural conditions. Criteria for estimate of economic well-being are universal and cultural, measurable and nonmeasurable, subjective and objective. Except of economic indexes (GNP, GDP), for estimating of living standards, very important are human development indicators. Significant impact on the level of social development is the quality of human capital.

There will make an assessment on quality of life using special constructed parameters and indicators. The pandemic has increasingly felt consequences in the economic, political, medical, demographic, social and cultural spheres. The main factor reducing the quality of life is the destabilisation of life and the loss of a sense of economic, health and existential security.

Key words: Covit 19 pandemic, ocean of living situation, economic and health security.

*prof. dr hab. Ewa Polak
Akademia Kujawsko-Pomorska w Bydgoszczy
Wydział Nauk Prawnych, Społecznych
i Humanistycznych
ul. Toruńska 55-57
85-023 Bydgoszcz
e-mail: e.polak@kpsw.edu.pl
ORCID: 0000-0002-6584-3506*

